اخری سئوال بنده دارای دو مطلب است یکی این که این حقوق عقب افتاده را تا چه وقت تصور میفرمایند بآنها هم برسید یکی هم برای این که مجدداً بنده این سئوال را بکنم ومعلم بیچاره بداند که آخر هر ماه حقوقش روی میز اطاقش می باشد و نباید عقب حقوقش بدود چه فکری کرده اند؟

وزیر معارف - بنده اولا خیلی از آقایان نمایندگان محترم تشکر میکنم که در باب معارف سئوالاتی میکنند زیرا بر بنده مدلل میدارد که خیلی علاقمند بمعارف هستند در باب نرسیدن حقوق معلمین بنده پیش ازهمه کوشش دارم که هرچه زودتر حقوق آنها برسد و از وقتی که متصدی معارف شده ام همه وقت این کوشش را کرده ام و تاحال هم هر پولی بوزارت معارف رسیده بمعلمین داده شده است و اگر هم عقب افتاده آقایان هم مسبوقند بواسطه عسرت مالیه مملکت بوده اند تا کنون با این خدمت بنده باید حقوق عقب افتاده آنها رسیده باشد وامیدوارم تا آخر این برج باز یك مبلغی بآنها داده شود و همینطور هر وقت بخزانه دولت وجهی برسد فوری گرفته وبمعلمین داده می شود و امیدوارم تازه پانزده روز دیگر آرزوی بنده حاصل شده یعنی حقوق عقب افتاده آنهارا وصول کرده وتادینار آخر طلب آنها پرداخته شود وچنان که عرض کردم فقط نرسیدن حقوق آنها بجهت عسرت مالیه مملکت بوده ونمی توانم عرض کنم تاچند روزی تمام طلب آنها بآنها داده خواهد شد ولی یقین دارم تاآخر این برج بآنها پول مهمی داده خواهد شد که برای زمستان آسوده باشند .

اما راجع باینکه درخانه‌های مزین می نشینند و فکر نیستند اینطور نیست بنده هم درخانهٔ خودم نشسته ام آسوده نیستم وهمیشه بخیال معلمین هستم راجع به برج قوس هم باید عرض کنم که حقوق آن برج معلمین حیف ومیل نشده است اخیراً مطابق تحقیقی که در دراین باب شده است ومطلب معلوم شده این است که درموقع پرداخت حقوق برج قوس بعضی مخارج فوری وفوری دروزارت معارف پیدا شده و بعضویت وزیروقت آن یعنی برای آن مخارج مصرف شده و ترتیب آن درجراید منتشر خواهد شد که عموم اهالی بدانند این پول حیف ومیل نشده وپس افت حقوق برج قوس هم به مستحقین خواهد رسید راجع بحواله هم که فرمودند کمیسیون تطبیق حوالجات رد کرده وتصویب نامه صادر صد عرض نکردم تصویب نامه جدیدی صادر شده عرض کردم کمیسیون تطبیق حوالجات بنماینده وزارت معارف چنین جوابی داده است که باید بتصویب مجلس برسد ولی این بودجه مربوط بسابق بود زمن بآقای رئیس الوزراء عرض کردم که کمیسیون تطبیق حوالجات چنین جوابی داده در صورتی که نبایستی چنین جوابی بدهد قرار شد نوشته شود که این وجه مثل سابق داده شود تابودجهٔ جدید بمجلس تقدیم گردد وهمینطور که فرمودند بودجهٔ وزارت معارف کم است وافسوس که این بودجهٔ کم است هم خیلی بی ترتیب میرسد ومعلمین عوض اینکه با خیال راحت در فکر تدریس باشند پیوسته در این خیالند که کی حقوق آنها میرسد ودر باب اینکه فرمودند بودجه کی تهیه شده وبمجلس خواهد آمد عماً قریب بودجه معارف بمجلس تقدیم خواهد شد وامیدوارم آقایان نمایندگان محترم همراهی کامل بفرمایند وبودجه معارف و اینك محل نقدی حواله بفرمایند که من بعد انشاء الله نه آخر ماه بلکه اول هر ماه حقوق معلمین را بدهند .

سلیمان میرزا — برای آقای وزیر از عبارت بنده سوء تفاهمی تولید شده اولا بنده عمارت ایشان را دیده‌ام چندان مزین نیست و خودشان گرفتارند بنده ایشان راعرض نکردم درعمارت مزین می نشینند وفکر نمی کنند خود ایشان هم معلم هستند والبته بفکر هستند آنچه بنده گفتم راجع باشخاصی است که صاحب ملیونها هستند و باز هم ماهی هزار تومان دوهزار تومان شهریه می گیرند واگر هم قدری عقب بیفتد وزیرمالیه را عاجز میکنند) وحال چون دراین موضوع نمیخواهم داخل شوم عرض نمیکنم) آنهارا عرض کردم که در خانه‌های مزین نشسته و هیچ فکر نمیکنند واین شهریه های زیاد را مالیه فقیر این مملکت می گیرند همانطور که چند شب قبل هم عرض کردم مجلس نباید این شهریه ها را به آنها بدهد و اگر بنده اکثریت داشتم همین الان روی تمام آن شهریه‌هارا یك خط می کشیدم (شاید الان هم اکثریت بامن همراه باشد) که آن آقایان میلیونر که بخوبی ازعهده مخارج خودشان برمی آیند دست از گریبان این مالیه فقیر مملکت بردارند اینهم یك جمله معترضه بود وآقای وزیر تصور نکنند که بایشان گفتم آن اشخاصی باید بنشینند وفکر کنند اما راجع بحقوق معلمین بنده اول امیدوار شدم که هیئت وزراء جداً تصمیم گرفته‌اند این حقوق عقب افتاده را بدهند حالا قدری تردید فرمودند امیدوارم باجدیتی که ایشان وتمام نمایندگان درامر معارف دارند بیشتر سعی کنند که هرچه زودتر حقوق آنها داده شود چون موضوع ، موضوع سؤال است وبیشتر نمی توانم عرض کنم همینقدر عرض میکنم خوب است آن فرمایشی که حضرت رسول ص فرمودند اول اولیاء امور در باره خودشان مجری دارند یعنی خودشان خرما نخورند بعد بدیگری بگویند نخور د سه چهار ماه خودشان حقوق نگیرند بعد بمعلمین بگویند نگیر

وزیر معارف - البته تادینار آخر حقوق معلمین پرداخته خواهد شد وخود شاهزاده محترم هم مسبوق هستند که بنده نهایت جدیت را دارم که هرچه زودتر حقوق آنها برسد درباب خرما هم همینطور است که فرمودند به بنده هم چندین ماه است نه ازحقوق معلمی ونه ازغیر آن چیزی نرسیده است

رئیس - سؤالات تمام تمام شد مجلس ختم می شود جلسه آتیه روز سه شنبه دوساعت بغروب ؟ دستور هم بقیه دستور امروز خواهد بود

« مجلس سه ساعت و نیم از شب گذشته ختم شد » .

جلسه ۴۱
صورت مشروح مجلس یوم سه شنبه بیست وسوم عقرب هزار وسیصد وهفتاد وچهاردهم ربیع الاول ۱۳۴۰

مجلس نیم ساعت قبل ازغروب در تحت ریاست آقای مؤتمن الملك تشکیل گردید .

صورت مجلس یوم شنبه بیستم عقرب را آقای تدین قرائت نمودند .

رئیس — آقا میرزا سید حسن کاشانی (اجازه)

میرزا سید حسن کاشانی - آقای جلیل الملك چند روز است مریض بستری هستند در صورت مجلس غایب بدون اجازه نوشته اند .

رئیس — بااجازه نوشته خواهد شد آقای حاج شیخ اسدالله

حاج شیخ اسدالله - شاهزاده شهاب الدوله وزیر پست وتلگراف درجواب بنده یك فرمایشی فرمودند غیر ازاین بود که درصورت مجلس نوشته شده وچون برخلاف وظیفه وخارج ازنزاکت فرمودند باید باید عین عبارت ایشان نوشته شود تاظهار فرمودند کنترات مسیومولتیر راهروقت دولت دلش می خواهد به مجلس خواهد آورد و باید همانطور که فرمودند نوشته شود . .

رئیس - می فرمائید چون خارج از نزاکت بود همانطور نوشته شود

حاج شیخ اسدالله - بلی محض این عرض میکنم عین اظهاریکه فرمودند نوشته شود که معلوم شود نظریات یك نفر وزیر درمقابل مجلس چه بوده وچه نظریاتی داشتند ودر صورت مجلس همانطور نوشته شود که بماند .

محمد هاشم میرزا - باتنقیدش

حاج شیخ اسدالله — بلی بلی با تنقیدش .

رئیس- خیلی خوب همینطور نوشته میشود غیراز این اعتراضی هست .

(اظهاری نشد)

رئیس- صورت مجلس تصویب شد دستور امروز سه فقره پیشنهاد است .

اول - راجع برسیدگی عملیات دوره فترت است که درآن خصوص درجلسه گذشته مذاکرات تمام نشد پیشنهادی شده بود ازطرف پانزده نفر از نمایندگان که طبع وتوزیع شده ومفاد آن این بود که آن پیشنهاد اولی برود به کمیسیون مبتکرات یا به کمیسیون دیگری وبعد به مجلس بیاید بقیه مذاکرات درباب این پیشنهاد دومی است . آقای آقاسید یعقوب (اجازه)

آقا سید یعقوب- حالا چون موقع مذاکرات است بنده در این پیشنهاد عرضی دارم اجازه می فرمائید .

رئیس - درپیشنهاد دومی

آقا سید یعقوب - بلی در موضوع پیشنهاد

دومی است .

رئیس - موضوع بحث همان پیشنهاد دومی است بفرمائید .

آقاسید یعقوب- چون بنده کمتر روزنامجات محلی را می خوانم این است که بعضی مطالب در روزنامجات نوشته شده و برخلاف حقیقت بعضی چیزها را به‌بنده نسبت دادند ناچارم دراین‌جا دفاع ازخودم بکنم تادراین محیط بهارستان رفع سوءتفاهم‌ها که نسبت به‌بنده پیداشده بشود وهمه کس بداند وحتی اهالی اقصی بلادایران‌هم بدانند که دردوره فترت نه‌زمامدار بوده‌ام نه‌حاکم نه‌قائد جمعیت بوده‌ام نه لیدر جماعت بوده‌ام وعقایدمن خیلی ساده است و گفته‌ام امروز بایدمشی‌عملی بکنیم‌وروبسعادت‌ملت یك قدمی برداریم درصورتیکه مامی‌شنویم دراین پل رودخانه شور دزد هست . هیچ توجه بامنیت اطراف نمیکنیم عقاید و افکارخودرا متوجه بدوره فترت می‌سازیم اگر نظر باین مسئله است که بدوره فترت بایدرجوع شود اولا بنده عرض می کنم باید خود را متوجه بآن چیزهائی کنیم که ملت بواسطهٔ آنها گرفتاراست و بطور عملی وجدی قدم برداریم .

ثانیاً سه‌نفر از نمایندگان محترم که پیشنهاد کرده‌اند بعملیات دوره فترت رسیدگی‌شود عقیده من این بود که چون فعلا ما نمی‌توانیم این موضوع را در مقام عمل بگذاریم وکارهای زیادی داریم وبعلاوه در دوره‌های فترت هر کس مطابق میل‌خود نظامنامه هائی ایجاد و عمل میکند از قبیل ژاندارمری‌ونظمیه و غیره باید وزراء را بخواهیم و از آنها سؤالات بکنیم و خودرا متوجه بآنها نمود و این‌نظامنامه‌هائی را که پیش خود نوشته‌اند تحت‌نظر قراردهیم تامشی ما مشی عملی بشود و همهٔ مردم بدانند که ما مشی عملی میکنیم و رو بسعادت مملکت قدم بر میداریم تا این همه تلگرافات شکایت قطع شود و بدانند مجلس قدم برای اصلاحات برمیدارد مجدداً میگویم باید مشی عملی کرده باید رسیدگی کرد باشخاصی که خدمت کردند پاداش بدهند و اشخاصی که خیانت کردند (خدایا نمی‌توانم بگویم خیانت کردند چون نمی دانم) اگر خلاف وظیفه رفتار کردند و خدمت نکردند هر طور مجلس شورای ملی صلاح می داند در نظر دارد یك قانونی وضع کند که ازروی دقت رسیدگی واحقاق حق بشود .

حال در روزنامجات یك چیزهائی به بنده نسبت می‌دهند که بکلی غیرواقع و حقیقت است بنده‌با کمال میل آرزومندم و از خدا میخواهم یك روزی برسد که‌یك نماینده بیاید پشت تریبون و بگویداین‌مجلس برای چه در سنهٔ ۱۳۳۴ تعطیل‌شد و بعدازآن‌تعطیل قدم بقدم و دوره بدوره تعقیب بکند چون تمام این دوره‌ها مثل رشته زنجیر بهم پیوسته است . سیزده‌نفر در دوره فترت رئیس‌الوزراء بودند و عملیاتی کردند یکدسته هم قائدین ملت و لله‌های ملت بودند که‌ملت را بـاین روز نشانده اند البته باید رسیدگی شود عرض کردم این دوره‌ها مثل رشتهٔ زنجیر بهم متصل است .

از آن روزی که مجلس تعطیل شده و بنای مهاجرت شده است و بدبختی مثل سیل به ایران رو آورده است تمام ماها مطلع هستیم از همان‌روز باید شروع کنیم معلوم است بعضی ازآن‌امور اضطراری و برخی اجباری بوده است باید کمیسیونی تعیین‌شود که دوره بدوره بعد از انفصال مجلس مرتباً شروع برسیدگی کند .

مثلا دوره کودتا از اثر کابینه سابق بود تمام مثل زنجیر بهم وصل است بنده یك نفر منادی بودم که همیشه فریاد می‌زدم باید دست ظالم را از گریبان مظلوم قطع نمائید حالا هم همین را عرض می کنم بنده دستی در روزنامجات ندارم دوندگی هم ندارم فقط نظرم این بوده است که حقایق آشکار شودحال که اکثریت مجلس حکومت دارد و رأی می‌دهد که باید رسیدگی بعملیات زمامداران دورهٔ فترت بشود باید ازهمان‌روز بدبختی‌ملت یعنی‌ازهمان‌روز استبداد مجلس شروع نماید .

رئیس — آقای‌مستشارالسلطنه مخالف هستید

مستشار السلطنه — در اینموضوع عرضی نداشتم در موضوع فرمایشات آقای حاج‌شیخ‌اسدالله عرض داشتم که صورتمجلس تصویب‌شد و گذشت‌فعلا عرضی ندارم .

رئیس — آقای آقا سید فاضل موافق هستید ؟ .

آقاسیدفاضل — بلی بنده با پیشنهاد پانزده نفری موافق‌هستم .

رئیس — آقای نصرت الدوله مخالفید ؟

نصرت‌الدوله — با پیشنهاد بنده مخالفم ولی هنوز موافقی حرف نزده است آقای‌آقا سیدیعقوب هم با رسیدگی موافق بودند .

رئیس — ایشان هم‌جزو امضاء کنندگان هستند .

نصرت‌الدوله — خوب‌است یك موافق‌حرف بزند بعد بنده عرایض خودم را عرض کنم بنده‌اجازه خودرا محفوظ نگاه میدارم .

رئیس — آقای آقاسیدفاضل

(اجازه)

آقاسیدفاضل — بنده یکی از افراد پانزده نفری هستم که در موضوع رسیدگی بعملیات دورهٔ فترت پیشنهاد کردندبکمیسیون‌مبتکرات یابکمیسیون دیگری که مجلس تصویب میکند مراجعه بشود که طرز وطریقهٔ رسیدگی را پیش بینی نماید وبمجلس پیشنهاد کند و در تشریح و توضیح این پیشنهاد مجبورم بعضی عرایض‌را بعرض‌آقایان برسانم .

من‌جرب‌المجرب حلت به‌الندامه این قضیه رسیدگی بدوره فترت یکی ازآمال قطعی‌الانجام علاقه مندان باین مملکت است (گفتند صحیح‌است) بنده گمان نمی کنم یك نفر دراین مملکت پیداشود که ادنی‌حسی داشته باشد و بارسیدگی بعملیات دوره فترت موافق نباشد حالا دائره این عملیات چه باشد و از کجا شروع کنیم از مبنای اول وثانی وثالث وهم‌جرایاخیر بعملیات یك دسته از آنها این مطلب را لازم است کمیسیون توضیح بدهد .

بنده عرض می کنم تمام امیدواری ملت ایران این است که بعملیات دورهٔ فترت رسیدگی شود کما اینکه در دنیای متمدن هم اگر یك موقعی تعطیل‌از برای مجلس ملی آنها واقع شود وقتی که مجلس تشکیل می‌شود فوراً هیئت وزراء اعمالی که درموقع فترت مجلس اتفاق افتاده‌است بعرض مجلس میرساند ولی بدبختانه این پیشنهادی که بنده و چهارده نفر دیگر ازنمایندگان محترم امضاء کرده ایم درخارج طور دیگر جلوه گرشد ودر خارج چنین تصور کردند که ما پانزده نفر طرفدار رسیدگی نیستیم غافل از اینکه ماها ازفرط علاقه‌مندی باین‌رسیدگی‌خواسته‌ایم با یك اساس واضح وآشکاری و بامطالعه و رویه و فکر صائب وبایك طریقه خیلی مشهورلااطراقی که دراطراف اوفکر بشود که چطور رسیدگی بشود و که رسیدگی‌بکند مباشر او کی باشد وترتیبش‌چطور باشد ورسیدگی بشود همانطور که عرض کردم باید باعمال تمام اشخاصی که متصدی بودند رسیدگی‌بشود بجهت اینکه معلوم است این رسیدگی حقیقتاً عبرت میشود برای خادم و خائن زیرا در این دوره فترت اشخاص خادم و خائن بسیار است وقتی که رسیدگی شد اشخاصی که خدمت نکرده‌اند معلوم می‌شود اگر چه معانی الفاظ در محیط ایران از بین رفته است و الفاظ درمعانی‌خودش‌استعمال‌نمیشودبسااشخاصی‌هستند که‌می گویند‌خدمت‌نکردندوقتی‌رسیدگی‌شودمعلوم‌میشود چه‌خدماتی کردنددرآنصورت‌بایدتشویق‌شوندوخدای نخواسته‌اگر اشخاصی‌پیدا شدند که‌خدمت‌نکرده‌بودند مجازات شوند اساس اصلاح مملکت برروی همین رسیدگی است خلاصه بنده جداً طرفدار رسیدگی هستم و درعین حال عقیده دارم که موافق پیشنهادی که کرده ایم مجلس هرطور صلاح میداند اگر بانظام - نامه موافقت می کند به کمیسیون مبتکرات و الا به کمیسیون دیگری رجوع‌شود که‌آن کمیسیون طرزو ترتیب رسیدگی و اینکه چه اشخاصی رسیدگی کنند معلوم نماید چون درخارج بعضی‌ها اشکال دارند که آیا مباشر این رسیدگی ممکن‌است اشخاصی باشند که درزمان فترت متصدی بوده‌اند یاخیر .

در اینصورت‌اگر این کمسیون‌را مجلس‌تصویب کرده باید بفوریت تشکیل شده وبا دقت‌زیاد شروع نمایدوچون‌یکی‌از مواد پیشنهاد اول راجع بمالیه‌ای است بقیه راجع باجارات واشجارات و معاملات‌وغیره است مثلا راجع بمالیه در دورهٔ فترت رسیدگی شود تقریباً چهارصدو بیست یا سی کرور می‌شود دردوره سوم نباشدبه عملیات‌مرناردرسیدگی‌شودو کور کورانه گفتند یکصدو پانزده کرور مرناردبرده‌است‌و عجله کردند که بایدرأی بدهیم کمسیونی تشکیل شود و رسیدگی کند کمسیونی هم تشکیل شدولی بعد نه نامردی‌پیداشدنه‌حسابی و نه‌از کمسیون‌خبری‌شد

من‌باب اینکه دودفعه مبتلا بقضیه مرناردنشویم عرض کردم(من‌جرب‌المجرب حلت به الندامه) که‌عقیده بنده این است که قبلا کمسیونی تشکیل شود و این پیشنهاد آقایان محترم آنجا برود و مطالعه کامل‌بکنند طرزو کیفیت رسیدگی

واشخاص صلاحیت دار را تعیین نمایند و به مجلس پیشنهاد کنند آنوقت هرچه مجلس رأی داد مطاع است

رئیس — آقای نصرت‌الدوله (اجازه)

نصرت‌الدوله — آقای آقاسید فاضل در ضمن دفاعی که ازپیشنهاد خود فرمودند درقسمت‌اصل موضوع اظهار موافقت فرمودند روز قبل هم‌در این باب مذاکرات زیادشد فقط اختلاف نظری که‌موجود است در طرز رسیدگی است درآن پیشنهاد اول‌یك طرزی برای رسیدگی‌ذکرشده یعنی‌عنوان کمیسیون انتخاب عده‌اعضای کمیسیون‌حتی‌صلاحیت آن کمیسیون تمام این‌ها ذکر شد ولی باید دانست چرا آقایان موافقت نمیکنند

باین دلیل‌که می‌گویند بیشتر در اطراف‌این قضیه باید رسیدگی ومطالعه نموده و می گویند با محفوظ ماندن آن اصل بایدقبلا این مطالعات دریك کمیسیونی بعمل آید حالا قبل ازآنکه بنده جواب ایشان را در این باب‌عرض کنم می‌خواهم متذکرشوم که در اطراف مذاکراتی که در مجلس می شود متأسفانه یك‌حرف هائی زده می‌شود ویك انتشاراتی درخارج داده میشود حتی یك تحریفاتی می شود که حقیقتاً جای تعجب است چون بدبختانه یك ترتیب مرتبی امروز نیست برای اینکه نطق وکلا بطبع برسد وسندیت داشته باشد ومردم بدانند که‌درمجلس وکلا چه گفته‌اند این است که‌در خارج هر کس هر لاطایلی وهربی معنائی که می خواهد می‌نویسد وهر چه‌بهر کس بخواهند می‌بندند که فلان‌وکیل‌در کرسی خطابه فلان حرف‌را زده درصورتیکه‌بکلی برخلاف حقیقت است در این‌صورت یابایدوکلا وقت خود را صرف محاجه ومشاجره باارباب جرائد واشخاصی که در خارج مجالسی تشکیل می دهند و حرف میزنند بنمایند یاباید ساکت باشند سکوت هم که موجب رضا وتصدیق است حقیقتاً اسباب تأسف است بنده‌در یکی از جرائد امروز چیزهائی‌دیدم‌نوشته شده بود که درمجلس نه‌بنده نه هیچکس نه مخالف‌نه‌موافق بهیچ وجه من‌الوجوه آنمطالب را نگفته است یك مذاکره‌که در اطراف یك مسئله میشود وقتی یك کلمه‌اش را تحریف کنند بکلی معانی‌دیگر می دهد درخارج هرچه می خواهند می گویند ولی تعجب در این است که شاید دربین خودمان‌هم درهمین‌زمینه‌یك سوء تفاهمی شده است و آن این است که بعضی تصور کردند نظر پیشنهاد کنندگان (که بنده یکی ار آنها هستم) این بوده است کمیسیونی که‌مجلس تشکیل می کند محکمه است واعضای آن‌قاضی‌هستند ویك اشخاص مقصر یالااقل متهمی‌هستند بایدبیایند‌در مقابل این اشخاص توضیحات بدهند واعضاء کمیسیون آنهارا محاکمه کنند حتی بنده یك‌نفر را دیدم که‌می گفت شهود را چطور باید گذراند عجب است نظر بنده که یکی ازپیشنهاد کنندگان بودم این بود که همانطور که آقای آقا سید فاضل فرمودند در تمام نقاط دنیا این‌قضیه ازوظایف اولیه هردولتی است که وقتی مجلس تشکیل می‌شود (ولویك مدت کمی هم مجلس تعطیل باشد) دربدوشروع بکار یك‌راپورتی ازعملیات زمان عیب مجلس بمجلس می‌دهد که مجلس ونمایندگان مسبوق باشندوبدانند آنوقت‌اگر کارهائی که شده است خوب است مجلس بآنها موافقت می کندوتصویب‌میکندودردوره‌فترت‌هم کارهائی که‌اتفاق‌افتاده ممکن‌است بعضی‌ازآنها‌هم‌خیلی‌خوب‌باشدولی‌ازنقطه‌نظر قانونی ومجاری قانونی قانونیت نداشته باشد. حالا اگر یك مسائلی باشد که موقتی بوده هیچ ولی‌اگر مسائلی‌باشد که‌اثراتش‌باقی می‌ماندبرای اینکه‌صورت قانونی‌پیدا کند محتاج بتصویب‌و تصدیق مجلس‌است واگر هم بخطابود که باید درمجلس نقض و الغاء بشود مقصود ما این بود کمیسیونی که‌تشکیل‌میشود دراین عملیات و اتفاقات از روی کتاب و دوسیه و توضیحات بدون احتیاج بهیچ توضیحی‌و تدقیقی‌مسائل را مطالعه نموده وبرای اطلاع وکلا راپورت دهد وبعداز مراجعه اگر آقایان نمایندگان بعضی مسائل را لازم می‌دانندنقض شود نقض‌می کنندواگرمصادف شدند بایك عملیاتی که محتاج بتحقیقات دیگری‌باشد البته محتاج بیك تصمیمات دیگری خواهد بود امروز شاهزاده سلیمان میرزا قبل از اینکه جلسه تشکیل شود درطی همین مسئله بنده را متذکر فرمودند که آقایانی که این اظهارات‌را می کنند قانون‌راملاحظه نفرمودند چون‌زمامداران اغلب وزراء هستندومحاکمه وزراءرا قانون اساسی پیش بینی کرده ومحاکمه‌آن ها در محکمه تمیزباید بشود. مخالف این‌راهم کسی نمیتواند حرف بزند علاوه براین قانون اساسی پیش بینی کرده که باید محاکمه آنها برطبق یك قانون خاصی باشد آن قانون هم که‌هنوز مثل قانون هیئت منصفه از مجلس نگذشته است پس‌اگر این پیشنهاد را دقت می کردند تصدیق‌می کردند که‌ازنظر پیشنهاد کنندگان کمیسیون صورت محکمه و قضاوت نداشته حالا بااین توضیحات درصورتیکه همه آقایان بااصل قضیه رسیدگی وتهیه و تقدیم‌راپورت بمجلس‌موافقت دارند بنده درطرز و کیفیاتش عرضی‌ندارم تصور می کنم دونفر دیگر ازپیشنهاد کنندگان محترم هم بامن موافق باشند مثلابعضی‌ها میگویند چراازآخر شروع شود باید ازاول شروع شود بسیار خوب از اول شروع شود یا اینکه بعضیها می گویند بایدعده اعضایش شش نفر باشد ماحرفی نداریم دوازده‌نفریا شش نفر باشند هیچ‌فرق نمی کند. حالا که‌میخواهند کمیسیونی تشکیل دهند که‌بیشتر در این پیشنهاد مطالعه‌کند وبعد مواد آن راواضح ومفصلتر بمجلس بیاورند بنده یکنفر بقدر سهم خودم مخالفتی ندارم ولی می‌دانم مذاکراتی که‌شده اغلب بواسطه‌یك‌سوء تفاهماتی بوده وخود این مذاکرات تولید یك رشته مذاکرات دیگری می کند که موافق باافکار هیچیك از نمایندگان نیست وتصور می کنم که‌هر قدر مسئله ساده‌تر مذاکره بشودبهتر است

رئیس- آقای زنجانی موافقید یامخالف

آقاشیخ ابراهیم زنجانی - بنده بابیشنهاد پانزده موافقم

رئیس-بفرمائید

آقاشیخ ابراهیم زنجانی — اگرچه‌بنده از امضاء کنندگان این پیشنهاد نیستم ولی همینکه مطلب باینجا رسیده وجریان پیدا کرد دلیل است‌بر اینکه‌پیشنهاد ناقص‌است وبنظر بنده(اگر جسارت‌نباشد این پیشنهاد قدری بدون مطالعه وتامل نوشته شده است این امر امرخیلی مهمی است ازحیث اینکه بچه رسیدگی بشود بکارچه اشخاص رسیدگی بکنند چه اشخاص رسیدگی بنمایند نتیجه‌رسیدگی

چه باشد مثلا رسیدگی را نمیتوان محدود کرد به عملیات وزراء زیرا یك وزیر فوائد عامه که دو ماه وزارت کرده است باید بکار اورسیدگی بکنیم ولی یك حاکمی که چهاربنج سال در یك ایالتی‌حکومت کرده‌است رسیدگی نکنیم. بکار یك‌مأمورمالیه که پنجاه هزار تومان حیف ومیل کرده رسیدگی نکنیم. امابعملیات یك وزیر معارف که دوروزوزارت کرده است رسیدگی کنیم. بعلاوه رسیدگی عبارت است ازمحاکمه ومجلس زیادی برتفتیش حقی ندارد از این بیاناتی که امروزشدبنده‌درست‌مسبوق نبودم‌مثلا یك مسئله این‌است که بعملیات اشخاصی که در کار بوده‌اند رسیدگی بشود. کسانی که‌کار خیر کرده‌اند مکافات وآنهائی که عمل شر کرده‌اند مجازات شوند ولی عملیاتی که راجع بمجلس بوده است و باید به مجلس بیاید از قبیل معاهده‌قرارداد این‌قضیه‌دیگری است وباید راپورت خاصی نسبت باین‌مطالب بدهند آنوقت هرطور مجلس میخواهد میکند میخواهد او را تصویب ویا ردمیکند دیگراینکه چه‌اشخاصی‌باید رسیدگی‌بکنند البته اشخاصی که داخل‌عملیات بودند نمی توانند رسیدگی کنند مسئله خیلی مشکل و مبهم است واگر داخل درکار بشوند معلوم خواهد شد کار شش‌ساله یك مملکتی درچنان موقع منقوش که جنك برپا بوده ایالتی بعد از ایالتی و حکومتی بعد ازحکومتی ووزیری بعد از وزیری‌فقط راپورت دادن آن چند سال وقت لازم دارد مثلا وقتی بکار یکنفر رسیدگی میکنیم محتاج میشویم بایالت آذربایجان رجوع کنیم تاترتیب مطلب بدست آید. چه اشخاصی باید رسیدگی کنند — اذهان مشوب نشود که شاید یك عده راضی نیستند باعمال گذشته رسیدگی شود این توضیح نمیخواهند بنده کلیة میگویم چه‌وکلاء وچه عموم مردم همه‌برسیدگی‌معتقد هستند البته باید بتمام کار ها رسیدگی کرد وخیانت کاررا مجازات داد اینها جای بحث نیست بنده عرض میکنم این کار خیلی کار مهمی است و اهمیت دارد وباید دراین کار دقت بشود عرض کردم این کار بی تأمل واقع شده جسارت کردم لکن این کار شعب مختلفه دارد فرض کنید بهمین‌پیشنهاد اینجارأی‌دادیم ودوازده نفررا انتخاب کردیم بروند بعملیات وزراء رسیدگی بکنند آنوقت اگر تفتیش کردند وگفتند چندین نفر باید محاکمه بشوند — باید بدیوان‌تمیز ارجاع کنند قانونی نیست که تمیز محاکمه کندآنوقت باید قانونی وضع کنند و دست محکمه تمیز را باز کنند واگر فرضاتمیز هم رسیدگی کرد اگربعضی راپورتها برسد که‌فلانی بایدمجازات شوداگرمجازات

نشود سوءاثر می‌بخشد. آقایان اگریکی از وزراء حاضررا ارجاع بدیوان تمیزبکنید دیوان‌تمیز نمی‌تواند محاکمه کند زیرا رویه نیست — قانونی‌وضع نشده. اگر رسیدگی وتفتیش هم شد وراپورت هم دادند آنوقت بدون محاکمه میماند وبدون محاکمه هم نمیتوانیم بگوئیم فلان‌آقا خوب است یابد است زیرا خواهد گفت کی مرا محاکمه کردید — پس باید محاکمه کامل کرد و بمجلس راپورت داد یا راپورت معین نمیشود نیك و بد کی است باید محاکمه شود والا مردم بطور کلی در این‌دوره فترت‌دانسته‌اند کی عملیات خوب کرده است و کی عملیات بد کرده است اگرچه در این مملکت کسی خوب یابد باشد اثری ندارد بنده مقصودم این است که این کار خوبی‌است وباید یك هیئتی معین شود وآن‌هیئت ترتیب‌صحیحی برای این کار بدهند بعد بعملیات نیك وبد اشخاص رسیدگی کنند و آن جریاناتی که واقع شده است بمجلس راپورت بدهند والا اگر بپیشنهاد اولی در مجلس رأی داده شود و برود بکمیسیون بی نتیجه میشود وخوب نیست یعنی خوب است یك هیئتی قبلا این مسئله‌را صحیح ومرتب نموده بعد شروع بعمل نمایند. *

سردار معظم — واقعاً کم مانده است بنده پشیمان بشوم که چرا این پیشنهاد را کردم بجهت اینکه نه‌تنها سوء تفاهم در خارج مجلس است بلکه آقایان نمایندگان هم قبول زحمت نفرمودند که یك قدری دراطراف این پیشنهاد مطالعه فرمایند آقای زنجانی فرمودند این پیشنهاد بدون مطالعه شده‌است و حال آنکه بنده امیدواری داشتم یك نماینده که دراداوار مختلفه در مجلس بوده است ما بین یك هیئت تقنینه و یك‌هیئت قضائیه را تفکیك بفرمایند یك‌روز آقای آقاسید یعقوب‌بیچاره که‌درهر دوره دچارصدمه بوده‌حرفی زد اگردرخارج‌چیزهای عجیب وغریب گفته میشود دیگر مابین خودمان چرا باید یك چیزهائی بگوئیم که‌درخارج‌ازحدودمطالعات وعقاید خودمان باشد مطلب چیست مطلب خیلی‌ساده است مجلس سوم بسته شد تعطیل شد در تحت چه حوادث تولیدشدکارندارم مسببش که‌بودکارندارم‌تقصیر باکی است اینها از موضوع ماخارج است ولی پای‌نحوکان‌یك‌مرکزسیاست ویك جائی که زندگانی ملی وامورا‌جتماعی رامنظم میکند تعطیل شد یاباید بگوئیم زندگانی‌ملی ماباید موقوف‌الاجرا باشد تا وقتی که یك مجلس دیگری پیداشود واگراین‌حرف رابزنیم خیلی غیر منطقی است زیرا زندگانی‌یك‌ملت پانزده ملیونی یا بیست‌وپنج کروری‌یاسی کروری‌مثل ملت ایران یایك ملت دیگرفرق نمیکند سیر خودرا میکند زیرا زندگانی‌هم احتیاجات‌دارد‌آن‌احتیاجات را اگر از مجاری قانونی تأمین‌نکنیم البته‌ازمجاری غیرمشروع تأمین خواهدشد این گفتگو ندارد شش سال هم دوره فترت طول کشیده در این شش سال حکومتهای مختلفه پیداشده که همه‌درتحت تأثیرعوامل مختلفه بوده اند حکومتها بچه تکیه میدادندو کدام مرکز بعملیات آنهاشکل قانونی‌میداد مجلس‌شورای ملی که‌نبود طبعاً یك‌کارهائی هم شده است که فقط اذظایف مجلس‌شورای ملی بوده ومادام که بتصویب مجلس شورای ملی برسد برخلاف‌قانون‌وغیرمشروع است وضعیت حکومتهائی که آمده اند مختلف بوده حالا بایدچه کرد باید تفنن کنان انگشت بانگشت بدهند که مادر دورهٔ‌سوم خوب مجلس را بهم‌زدیم که هرحکومتی‌هم که‌بعد میآید مطابق سلیقه خودش یا برای منافع شخصی خودش‌تصمیماتی‌در امورملی‌اتخاذ کند بهرحال هرطور که اسمش رابگذارید درگذشته تصمیماتی برای زندگانی ملت ایران اعمال نمودند وکم کم این اقدامات جمع شده حالا ما پیشنهادمی کنیم که آقایان بیایند وبعملیات دورهٔ فترت رسیدگی کنیم‌من نمی گویم بافرادهم رسیدگی کنید وعمروزید را برای محاکمه‌بیاورید آنقدری را کمن درنظرداشته‌ام این بوده که بیائیم اعمال گذشته را منظم کنیم این قسمت را من بیشتر درنظرداشتم تا رسیدگی بعملیات و محاکمه یك اشخاصی‌معین مقصود من از این پیشنهاد منظم کردن عملیات دوره فترت است و آوردن آنها در تحت اصول قانونی حکومتهای مختلفه که روی کار آمده اند درزندگانی سیاسی واجتماعی این مملکت یك‌آثاری گذاشته‌اند این آثار را می خواهید بشناسیدیا خیرشاید بعضی بگویند گذشته گذشته‌است بایدراجع بوقایع‌اقتصادی وسیاسی گذشته‌ایران چشمهای خودرا روی‌هم گذارده وآنهاراکان لم یکن فرض کنیم وهیچ تصمیمی اتخاذ ننمائیم و فراموش کنیم و بعضیها ممکن است بگویند فعل فعل است واقعه را باید شناخت وجرأت نزدیك شدن بواقعه‌را بایدپیدا کرد مقصودما ازاین پیشنهاد رسیدگی بعملیات دورهٔ فترت بوده البته‌درضمن‌رسیدگی بعملیات قهراً باشخاصی‌هم‌برمی‌خوریم‌وقتی‌افعال بد را می‌بینیم اشخاصی‌هم که‌افعال بد کرده اند می‌شناسیم البته بعد ازآن غاصبین را هم باید محاکمه کنیم اما طرزرسیدگی ومحاکمه ومجازاتهای مختلفه که‌چطور باید مجازات بشوند ودرجه بدکاری آنها در سیاست مملکت چقدربوده است، این مرحله دوم است حالا این مطلب باید سادگی‌را بعضی‌تعبیربمحکمه جنائی می کند بعضی‌تعبیر بهیئت منصفه محاکمه وبالاخره مذاکراتی که می شود نه‌پیشنهاد کنندگان درنظر داشته‌اند نه‌کسان دیگرما نمی‌خواهیم والی یا حاکم را محاکمه کنیم یا بحساب امین‌مالیه‌رسیدگی کنیم که شما می‌فرمائید دوسال کمیسیون متحیرخواهد بود و نخواهد توانست چه بکند خیر کمیسیون هیچ حیران نخواهدماند تکلیف کمیسیون‌هم واضح وروشن است باعمال دوره فترت رسیدگی‌می کند بمجلس راپورت می‌دهد مجلس هم آنهائی که‌موافق با مصالح مملکت است تصویب می کند وبشکل قانونی در می‌آورند و آنهائی که با منافع مملکت موافقت ندارد رد خواهد کرد اشکالی ندارد ولازم باینهمه گفتگونیست حسان بالاخره با وجود سادگی‌مطلب نه‌تنها درخارج سوء تفاهم می‌شود بلکه‌درمجلس شورایملی‌هم گفته‌میشود این‌محکمه‌محکمه‌قضارت‌است آنوقت قائل‌می‌شود باین که‌اعضاء محکمه باید دارای چه شرایطی‌باشند آیا آقایان دقت فرموده‌اند که کلیة هیچکس نمی‌تواند برای افرادنمایندگان شرطی‌تعیین کند وبگوید فلان نماینده می‌تواندشرکت درفلانکاربکند وفلان نماینده نمی‌تواند این شرطرا مجلس شورایملی‌هم نمی‌تواند برقرار کندزیرا که‌همه وکیل‌هستند وهر کس که کرسی خطابه را اشغال می کند با دیگران حقوق مساوی دارد وبالسویه می‌تواند درتمام ترتیبات مجلس‌شورای ملی شرکت کند هیچ پیشنهاد هیچ مذاکره هیچ قیام و قعودی هم قادر نیست از حقوق یك نفر بقدر سرسوزن بکاهد. این حرفها یعنی چه؟ همه دارای یك‌حق‌هستند. این کمیسیون را که پیشنهاد کردیم مگر گفتیم شما بکمیسیون اختیارات‌تامه‌بدهید خیر. ماگفتیم دوازده نفر تعیین شوند ودوره‌بدوره رسیدگی می کنند حال میل دارید ازاول‌شروع کنند یا ازآخر فرقی نمی کند ولی دوره بدوره هرچه‌شده است باید رایرتش بمجلس بیاید. حال‌عرض‌می کنم برای کوتاه کردن مذاکرات بایك ترتیبی که بگوشم خورد یکی از نمایندگان میخواهند پیشنهاد بکنند موافقم ولی با این قسمت پیشنهاد که ارجاع بکمسیون مبتکرات بشود بنده مخالفم برای اینکه این پیشنهاد طرح قانونی نیست که بکمسیون مبتکرات رجوع شود ونظامنامه داخلی هم این‌قسمت پیشنهاد پانزده نفری را رد می کند بنابراین بنده‌هم معتقد هستم که بکمسیون خاصی رجوع شدهونظامنامه داخلی هم این قسمت پیشنهاد پانزده نفری رارد می کند بنابر این بنده هم معتقد هستم که بکمسیون خاصی رجوع شود ولی اگر آن کمسیون هم بدون شرکت پیشنهاد کنندگان اول مطالعه درطرق‌اجرای این پیشنهاد بکنند بازمخالفم ولی بااین‌پیشنهادثالثی کشده یك کمسیون شش‌نفری ازطرف‌مجلس‌شورای ملی معین شده وسه نفر پیشنهاد کنندگان هم ضمیمه شده وترتیبی برای رسیدگی بعملیات‌دورهٔ فترت‌بدهند وراپرت آنرا مفصلتر روی‌کاغذ آورده بمجلس‌شورای ملی تقدیم نمایند موافقم واینهم برای رفع‌سوءتفاهم های داخل وخارج هست. چون می‌بینم مطلب‌خیلی ساده است ولی دارای یك شاخ وبرگهائی شده که بکلی از موضوع خارج است. حال اگرآن‌پیشنهاد شده است خوب است قرائت شود وبنده و شاهزاده سلیمان میرزا ونصرت‌الدوله هم باآن موافقت‌خواهیم کرد والا اگرمراد این باشدکه یك کمسیون‌مستقلی برای مطالعه در پیشنهاد ما انتخاب شده ما مخالف خواهیم بود.

رئیس- آقای حاج شیخ اسدالله (اجازه)

حاج‌شیخ‌اسدالله- بنده درزمینه نظریات خودم یك پیشنهاد تقدیم کردم اگر آقای رئیس‌صلاح بدانند قرائت شود درجلسه قبل هم نظریات‌خودم‌را عرض کردم حال‌هم بهمان ترتیب پیشنهادی کردم آقای سردار معظم هم که میفرمایند ما مساعدت می کنیم - آقای آقاسید فاضل وآن آقایانی هم که پیشنهاد دوم را امضاء و تقدیم کرده بودند موافقند باینجهت بنده احتیاجی باین همه مذاکره نمی‌بینم. حرارت هم لازم ندارد پیشنهاد کردم که کمسیونی مرکب ازشش نفر معین شود باسه نفر آقایان‌مطالعه نموده زمینه‌عملیات آن کمسیون را که بعدانتخاب‌میشود

روشن و صاف کند چون اول باید ببینم رسیدگی بعملیات چه اشخاصی باید بشود فقط رسیدگی بعملیات اشخاص درجه اول است ؟ یا توسعه باید داد ونسبت بدرجات دوم وسوم هم باید رسیدگی کرد؟ رسیدگی بجنبه سیاست است یا رسیدگی بیك سلسله عملیات دیگرهم لازم است؟ مثل رسیدگی بمحاسبات وجوهی که در مدت فترت دولتهای وقت بمصارف رسانده‌اند وهم چنین نسبت بخلاف قانونهائی که شده است بعقیده بنده باید آنها را هم رسیدگی بکنند و بعملیات اشخاصی هم که در این مدت داخل در سیاست بوده اند از قبیل لیدر احزاب و اشخاص و دستجات متفرقه • همهٔ اینها باید رسیدگی وواضح شده نسبت بمنتخبین هم که باید مجلس معین کند ممکن است نظریات فرق کند •

زیرا اگر مقصود رسیدگی بعملیات وزراء و زمامداران باشد آنوقت بعقیده بنده یك عده از آقایان وزراء که درمحل هستند حق انتخاب شدن در آنکمسیون را دارند و اگر مقصود رسیدگی نسبت بعملیات مستخدمین دولت باشد عدهٔ از آنها فعلا در مجلس هستند و آنها هم از انتخاب شدن محروم می‌شوند اینها یك چیزهائی است باید قبلا معلوم بشود و بهرحال بنده عرایضم را تمام می‌کنم و خواهش دارم آقای سردار معظم هم حرارت خودرا کم کنند •

سردار معظم - بنده حرارتی ندارم ولی حق دفاع از پیشنهاد خودرا دارم

حاج شیخ اسدالله - خوب اگر هم حق دارید بعد از عرایض بنده بفرمائید • بلی عرض کردم بعقیدهٔ بنده ممکن است نظریات در زمینه انتخاب اعضاء تغییر کند •

آقای سردار معظم می فرمایند از هیچ حقی نمی‌توان نمایندگان را محروم کرد • بنده بااین فرمایش ایشان مخالفم زیرا این اشخاص یعنی کسانی که زمامدار دورهٔ فترت بوده اند یا داخل کار بوده اند نباید برای رسیدگی بعملیات خودشان برگزیده شوند زیرا این مسئله خلاف هر فلسفه و عقلی است •

کسی که متصدی امری بوده حق رسیدگی بعملیات خودرا نداشته و هیچوقت نخواهد توانست دربارهٔ خود قضاوت کند این است که عرض می کنم باید در این پیشنهاد در آنکمسیون مذاکره شده و زمینه روشن تر شده بمجلس پیشنهاد کند آنوقت معلوم خواهد شد چه اشخاصی باید انتخاب شوند

رئیس - آقای مستشارالسلطنه مخالفید؟

مستشارالسلطنه — بلی بنده با بیانات آقای حاج شیخ اسدالله مخالفت دارم • یك مذاکراتی در مجلس شورای ملی میشود که می‌خواهند بدانند خادمکی بوده و خائن کیست • کی خدمت و کی خیانت کرده است یا کی لایق بوده یا لایق نبوده است این توافق نظر بین تمام وکلا و ملت ایران هست واین اختلافات نظری که فعلا در مجلس حکمفرما است سوء اثراتی خواهد داشت ودر خارج تصور خواهند کرد که در مجلس مابین نمایندگان اشخاصی هستند که نمی‌خواهند پرده از اعمال برداشته و حجاب اوهام دریده شود بنده عرایضم مفصلتر از این بود ولی می ترسم که از عرایض بنده هم بعضی پیشنهاد های جدید زائیده شود زیرا می بینیم چندین پیشنهاد جدیدالتولیه پیدا شده است این است که بنده منتظر هستم پیشنهاد اخیر آقایان در تحت مطالعه و شور در آمده آنوقت در این زمینه بنده عرایض خود را عرض خواهم کرد

تدین - بنده فرمایش اخیر آقای مستشارالسلطنه را که فرمودند پیشنهاد میزاید نسبت بسهم خودم تنقید می کنم ایشان باید بخوبی بدانند که درمجلس پیشنهاد کردن آزاد است وقابل تنقید نیست همانطور که در جلسه گذشته عرض کردم الان هم تکرار می کنم بنده کاملا با اجرای آن پیشنهاد اولیه موافق هستم وهیچ تردید وشکی هم برای بنده موجود نیست ولی مقصود بنده اساساً این است که طوری بشود که این پیشنهاد بموقع اجرا گذارده شود که فقط این مسئله حرف و برای دلخوشی نباشد که ملت ایران بگوید در مجلس حرفی زده شد بنده معتقدم پیشنهادیکه در مجلس شورایملی میشود و آقایان نمایندگان محترم هم باجرای او تصمیم می گیرند باید طوری باشد که موفقیت حصول نتیجه پیش بینی‌شده باشد ونتیجه هم بدست آید ما پانزده نفر با توافق نظر پیشنهاد کردیم که این پیشنهاد بکمسیون مبتکرات یا یك کمیسیون دیگری که تشخیص آن باخود مجلس خواهد بود ارجاع شود تا در آنجا مشاوره وتبادل نظر شود وبازمینه پخته‌تری بمجلس تقدیم شده وبعد مجلس رأی خود را نسبت باجرای آن بدهد دراطراف مسئله هم حرفهای زیاد زده شده است وامشب هم بعضی مذاکرات در اینجا شد که بنده ناچارم اشاره بآنها بکنم • اولا شاهزاده نصرت الدوله میفرمایند اعضای کمیسیون مزبور قاضی نیستند ونمیخواهند محاکمه کنند تا این که ما نسبت به آنها مخالفتی داشته باشیم بنده هم قبول دارم وعرض نکردم قاضی هستند مفتش هستند بنده عرض میکنم و عقیده دارم اعم ازاین که این کمسیون بخواهد مستقیماً رسیدگی کند یا اینکه تفتیش کند بایستی آن اشخاصی که داخل آن کمیسیون می‌شوند اشخاصی باشند که خودشان دراین قضایا مدعی علیه نباشند بنده درصورتی که فرض کنیم دردوره فترت وزیر بوده‌ام بهیچوجه نمیتوانم مفتش شده رسیدگی بعمل خودم یاغیرخودم بکنم اما این که رسیدگی بعملیات خودم نمی توانم دلیلش حتمی است بجهت اینکه بنده هرقدرهم باوجدان وصحیح العمل باشم چون مدعی علیه هستم حرفم در باره خودم مسموع نخواهد بود اما راجع برسیدگی عمل دیگری اینجا آن اعتراض عمومی که مسئله نان بهم قرض دادن باشد داراست بهیچ چیزی هم جلوگیری نمی شود کرد این حرف اساسی است وبمردم هم نمیشود گفت نزنید بنابر این هر حرفی نسبت بقاضی بزنید نسبت بمفتش هم می‌شود زد ودر نتیجه هر تفتیشی هم که مفتش میکند باید نتیجه‌اش بمجلس بیاید و بعد از آنکه راپورت آن بمجلس آمد آیا مجلس شورایملی ترتیب اثر بآن خواهد داد یا خیر ؟

اگر ترتیب اثر ندهد البته این حرفها هست و اگر بخواهد ترتیب اثر بدهد درصورتی که رعایت بعضی شرایط نسبت بمفتش بشود باز یکی هست این حرفها عود کند •

پس بنابراین بنده بدون اینکه از نزاکت خارج شوم عرض میکنم باید اشخاصی که انتخاب میکنیم بطور کلی اشخاصی باشند که هیچ سوءتفاهمی دراطراف آنها نباشد •

دیگر اینکه شاهزاده نصرت الدوله در ضمن فرمایشات خودشان اشاره کردند باینکه شاهزاده سلیمان میرزا راجع بمسئولیت وزرا ومحاکمه وزرا با ایشان مذاکره کردند •

بنده از ابتداء افتتاح مجلس مواردی را در نظر داشتم که اگر مقتضی بشود بعضی حرف ها بزنم و حال چون اشاره باین قسمت شد بعملیات دوره فترت هم مربوط است لازم است خاطر آقایان محترم را متوجه و جلب بیك اصل مهم بکنم که بعقیده بنده آن مقدم بر همه حرفها است و تاکنون ازبدومشروطیت تا حال طرف توجه واقع نشده است و آن اینست که در دو اصل از اصول قانون اساسی یعنی متمم قانون اساسی تصریح شده و الان برای استحضار آقایان قرائت میکنم و بعد در آن زمینه بطور اختصار بعضی عرایض خواهم کرد •

آن دو اصل راجع بتعیین درجه مسئولیت وزرا و محاکمه آنها است و مکرر در بعضی از جا های قانون اساسی اشاره شده است که وزرا مسئول مجلسین هستند و نمایندگان ملت می‌توانند وزراءرا در تحت محاکمه آورند و محاکمه آنهاهم بدیوان عالی تمیز ارجاع می‌شود و بعلاوه عامه مردم هم متوجه اینمسئله هستند که هیئت وزراء مسئول مجلسند اما درجه و حدود مسئولیت و اگر اتفاقاً تقصیری بکند طریق مجازات آنها معلوم نیست •

اصل شصت و ششم ازمتمم قانون اساسی میگوید «مسئولیت وزرا و سیاستی را که راجع بآنها میشود قانون معین خواهد کرد» بنده از دوره های سابق سابقه ندارم و نمی‌دانم همچو قانونی وضع شده یا نه اما آنچه بنده اطلاع دارم این است که همچو قانونی تا حال وضع نشده •

اصل هفتم از متمم قانون اساسی اینست «تعیین تقصیر و مجازات وارده بر وزرا در موقعی که مورد اتهام مجلس شورای ملی یا مجلس سنا شوند و یا در امور اداره خود دچار اتهامات شخص مدعیان گردند منوط بقانون مخصوصی خواهد بود » تعیین تقصیر و مجازات وارده بوزرا موقعی که مورد اتهام بشوند و یا در امور دیگر که مسئولیت آن با وزرا است هیچ معلوم نیست که موافق کدام قانون آقایان وزرا را محاکمه میکنند و موافق کدام ماده تقصیرات آنها معین می‌شود و موافق کدام مورد باید آنان را مجازات کرد •

ما باید تازه قانونی وضع کنیم که حاکی این مطلب باشد و از امروز باید مجلس شورای ملی که البته علاقمند باینمسئله است این دو قانون را بایك قانونیکه شامل مطالب این دواصل متمم قانون اساسی باشد تهیه کند و الا صراحتاً عرض میکنم که کلمهٔ مسئولیت وزرا درمملکت ما صورت خارجی ومعنی ندارد

وتمام لفظ وحرف است •

قانون اساسی می گوید وزرا مسئول هستند یعنی باید قانون را بوزرا داد تا آنها اجرا کنند • حالا اگر اجرا نکردند مجازات آنها چیست ؟ در کجا اینمسئله معین شده ؟

پس از جمله چیز هائی که لازم است و برای امروز بدرد خواهد خورد همین است که مجلس باید قانون آنرا تهیه کند و مادام که این قانون وضع نشود مسئولیت وزرا معنی ندارد دیگر اینکه آقای سردار معظم فرمودند برای اعضاء مجلس نمی توان شرط معین کرد •

صحیح است البته نمایندگان همه مساوی هستند ولی در بعضی از امور ممکن است موجبات خارجی ایجاد شود که بواسطه آن دلائل یاخودشان استنکاف از ورود بکمیسیونی نمایند یا صلاح نباشد واینمسئله هم بمقام وکالت برنخواهد خورد و یك موضوعی است خارج از موضوع وکالت •

(گفته شد صحیح است)

چون این پیشنهادیکه پانزده نفر آن را امضاء کرده اند شامل دو قسمت بود و پیشنهاد کرده بودیم که یاارجاع شود بکمیسیون مبتکرات یا بیك کمیسیون دیگر حالا که پیشنهاد شده است کمیسیون دیگری معین شود که با سه نفر آقایان پیشنهاد کنندگان اولی در این خصوص مطالعه نمایند • بنده هم موافق آن پیشنهاد هستم اگر آقایان دیگر هم موافق باشند مذاکرات ختم شود •

رئیس — راجع بپیشنهاد دوم یعنی پیشنهاد ۱۵ نفری در جلسه گذشته خیلی مذاکره شد از اول این جلسه هم تا حال مذاکرات شد گمان میکنم دیگر مذاکرات در اینباب کافی است • آقایان مذاکرات را کافی نمی دانند ؟

(جمعی گفتند کافی است)

رئیس — باید اول به پیشنهاد ۱۵ نفری رأی بگیریم ولی فعلا دو فقره پیشنهاد رسیده است آنهاهم قرائت میشود و بعد باین پیشنهاد رأی میگیریم • این دو پیشنهاد تقریبا مفادش یکی است •

پیشنهاد ۱۵ نفری با این فقره پیشنهاد حالیه تفاوتش اینست که پیشنهاد اولی اصل مطلب را که رسیدگی بعملیات دورهٔ فترت است تصدیق نمیکند ولی این دو فقره پیشنهاد اصل مطلب را تصدیق میکند ولی برای تعیین کیفیات رسیدگی امر را مراجعه به کمیسیون میکند •

حال این دو پیشنهاد خوانده میشود بعد رأی گرفته میشود •

(آقای تدین دو پیشنهادرا بمضمون ذیل قرائت نمودند) •

مقام منیع ریاست مجلس شورایملی

برای حصول توافق نظر در کیفیت عملی نمودن پیشنهاد رسیدگی بعملیات ادوار فترت ما امضا کنندگان ذیل پیشنهاد می‌نمائیم کمیسیونی مرکب از شش نفر انتخاب شود که منضماً با سه نفر آقایان پیشنهاد کنندگان در طرق عملی نمودن اصل پیشنهاد که متفق علیه است مذاکرات نموده نتیجه نظریات خود را بمجلس شورای ملی تقدیم دارند •

فضنفرخان • شیخ العراقین زاده • سید فاضل کاشانی تدین • عبدالله معتمدالسلطنه •

بنده پیشنهاد میکنم که پیشنهاد آقایان نمایندگان رجوع بکمیسیونی شود مرکب ازشش نفر که مجلس آنهارا انتخاب می‌نماید که این شش نفر با سه نفر آقایان پیشنهاد کنندگان ترتیب رسیدگی و توسعه عملیات و منتخبین که مجلس باید انتخاب نماید تمام را پیش بینی و مرتب نموده و بمجلس پیشنهاد نمایند تا مجلس با کثریت وزمینه روشنی رأی بدهد حاج شیخ اسدالله محلاتی •

آقاسید فاضل — اجازه میفرمائید ؟

رئیس — مذاکرات را آقایان کافی دانستند • پس رأی میگیریم که مذاکرات راجع بپیشنهاد ۱۵ نفری کافی است یا خیر ؟ آقایانی که مذاکرات را کافی می‌دانند قیام نمایند •

(اکثر قیام نمودند)

رئیس - درپیشنهاد پانزده نفری دو دفعه باید رأی بگیریم • یك مرتبه که برود بکمیسیون مبتکرات اگر رد شد باید رأی گرفته شود که بکمیسیون دیگری ارجاع شده اگر بکلی رد شد آنوقت درپیشنهادی که حالا شد رأی می گیریم اول رأی می گیریم که پیشنهاد آقایان سردار معظم وشاهزاده سلیمان میرزا وشاهزاده نصرت الدوله بطوریکه درپیشنهاد پانزده نفری ذکر شده برود بکمیسیون مبتکرات • آقایانیکه تصویب می فرمایند قیام فرمایند •

(عده قلیلی قیام نمودند)

رئیس - تصویب نشد - رأی می گیریم بکمیسیون دیگری ارجاع شود - آقایانیکه تصویب می‌فرمایند این پیشنهاد بکمیسیون دیگریکه بعد انتخاب خواهد شد برود قیام فرمایند •

(عده قلیلی قیام نمودند)

رئیس - تصویب نشد • راجع به پیشنهاد دوم که دوفقره است یکی پیشنهاد پنج نفری بود که آقای حاج شیخ اسدالله هم آن پیشنهادرا قبول نمودند اگر مخالفی نیست باید رأی گرفته شود

مساوات - بنده دراصل پیشنهاد موافق بودم که باید رسیدگی بعملیات زمامداران دوره فترت بشود ولی یك توضیحاتی آقای سردار معظم درضمن بیانات خود فرمودند که معنی را تغییر داد • فرمودند تنظیم عملیات دوره فترت اگر اینطور باشد بنده رأی نمیدهم واگر مقصود رسیدگی باشد رأی میدهم

سردار معظم - بنده گویا مطلب را بد ادا کردم ترتیباتی درمملکت داده شده است اینهارا یا باید فراموش کرد نزدیکشان نرفت یا باید تنظیم کرد ورسیدگی نمود •

عرض کردم درضمن رسیدگی بعملیات باشخاصی برخواهیم خورد که عملیاتی ازخوب وبد درسیاست مملکت نمودند اگر خوب است باید ازآنها قدرشناسی نمود • اگر بد است البته آنهائیکه کار بد کرده‌اند کارهایشان بطور بد تلقی خواهد شد منتهی عرض کردم این کمیسیون محکمه و مدعی العموم نیست بلکه یك هیئت تقنینیه است که وظیفه‌اش رسیدگی بعملیات زمام داران دوره فترت است که بایدرسیدگی نموده وعملیات گذشته تنظیم شد

رئیس - آقای آقاسیدفاضل (اجازه)

آقا سید فاضل - بنده عرض می کنم پیشنهاد اخیر که حالا می‌خواهد مورد توجه واقع شده ودرآن رأی گرفته شود • باآن پیشنهاد پانزده نفری توافق قطعی دارد • مطلب متفق علیه همه است وقابل انکارهم نیست • نهایت از کثرت وقت خواستم طوری باشد که همه گونه تبادل افکار دراطراف آن بشود تا بارویهٔ مطلوبی راپورت آن صادر وبمجلس پیشنهاد بشود و مجلس هرطور صلاح بداند عمل کند بالاخره بنده معتقدم آن پیشنهادی که اخیراً قسمتی ازآن رد شد باین دو پیشنهاد موافق بود واگر قصوری شده است درعبارت شده است •

رئیس - تمامش ردشد پیشنهاد دومرتبه قرائت میشود ورأی می گیریم •

آقای تدین مجدداً پیشنهاد فوق الذکر را قرائت نمودند •

رئیس - رأی می گیریم باین پیشنهاد که الان قرائت شده آقایانی که تصویب می‌فرمایند قیام نمایند • •

عموماً قیام نمودند •

رئیس - تصویب شد چنددقیقه تنفس است بعد پیشنهاد دومی آقایان موضوع بحث خواهد شد دراین موقع آقایان برای تنفس خارج و پس از نیمساعت مجدداً جلسه تشکیل گردید •

رئیس - پیشنهاد آقایان سردار معظم ونصرت الدوله راجع به بودجه موضوع بحث است

آقای سردار معظم اجازه

سردار معظم - آیا بنده اجازه دارم از پیشنهاد خود دفاع کنم ؟

رئیس - البته چون پیشنهاد کردید بساید توضیح دهید •

(آقای تدین پیشنهادمزبور را بمضمون ذیل قرائت نمودند)

نظر باینکه توجه دراصلاح مالیه مملکت چه از نقطه نظر تهیه موجبات آسایش عمومی از حیث یکدست کردن ومتناسب نمودن مالیاتهای موجوده وچه ازحیث تعدیل جمع وخرج وجلوگیری از تفریط آن و ایجاد بودجه ثابت مملکتی ازوظایف خاص مجلس شورای ملی است وکمی وقت وتراکم امور واصلاحات لازمه اجازه نمیدهد که درانتظار لوایح وقوانین مربوط بمسائل مذکوره مجلس شورای ملی اقدامی نماید لذا پیشنهاد می شود

۱ — مجلس شورای ملی بکمسیون بودجهٔ خود اجازه میدهد که با مشارکت دولت بودجه های جمع و خرج را تهیه کرده و بمجلس شورای ملی پیشنهاد نماید

۲ - مجلس شورای ملی بکمسیون قوانین مالیه خود اجازه میدهد که بامشارکت دولت داخل مطالعه در اوضاع مالیاتی وعوارض موجوده فعلی شده نتیجه مطالعات خودرا بااصلاحات لازمه راپورتاً بمجلس تقدیم

دارد پیشنهاد کننده سردار معظم — تیمورتاش — فیروز •

رئیس - آقای آقاسید یعقوب (اجازه)

آقاسید یعقوب — بنده از آقای سردار معظم می خواستم استفسار کنم معلوم است کمیسیون بودجه باید به هیئت دولت تأکید نماید که هرچه زودتر بودجه را بمجلس بفرستند وهم چنین کمیسیون بودجه در ادارات دولت نظر کرده ملاحظه کنند که مخارج ادارات دولت چقدر است و ازهمان وقتیکه اعضای کمیسیون معین میشوند این وظیفه آنها خواهد بود ولی مجلس اجازه دهد که کمیسیون بودجه بادولت درتهیه بودجه همشارکت کند اگر مقصود از مشارکت این است که بودجه را ازدولت بخواهد البته دولت باید هرچه زودتر چنانچه عرض کردم بودجه راتهیه و بکمیسیون بودجه ارسال دارد واگر قصد از مشارکت این است که درادارات دولت نظر کند و ملاحظه سرح ادارات دولت را بنماید آنهم بعد از آنکه دولت بودجهٔ رافرستاده نظریهٔ خود را اتخاذ کرد ولی اگر مقصود چیزدیگر است که بودجه باید بدواً ازطرف دولت تهیه شده ولی تصویب آن از خصائص مجلس است وعقیده بنده این است که به دولت تأکید شود هرچه زودتر بودجه را بمجلس بفرستند نه اینکه بادولت مشارکت داشته باشد زیرا بنده از لفظ مشارکت چیزی نمیفهم

سردار معظم — البته وظایف عادی کمیسیون بوده مجلس شورای ملی معین است بلی ماکارهای فوتی داشتیم همینطور که آقای آقا سید یعقوب فرمودند تأکید میکردیم نه شما وبنده بلکه هریك از آقایان نمایندگان لازم بود بدولت تأکید فرمایند که هرچه زودتر بودجه تقدیم مجلس شده و پس ازآنکه دولت بودجه را مطابق صلاح خودتهیه کرد وبمجلس شورایملی پیشنهاد نمود از مجرای مجلس شورایملی بکمیسیون بودجه مراجعه میشود که او هم مطالعه کرده وراپورت بدهد این قسمت را البته خود بنده هم متوجه بودم ولی بنده اینطور عقیده دارم که اگر مجلس شورایملی اجازه بکمیسیون بودجه خود بدهد قدری از مراعات ظواهر خارج شده ودرظواهر قانون جمودت ننماید و بالاخره یکقدم جدی عملی بطرف اولین اصلاح مملکت بردارد هیچ اشکالی نخواهد داشت • همه ما میدانیم یکی از اصلاحات فوری تهیه بودجهٔ است وتا وقتیکه این مملکت بودجه نداشته باشد وتا وقتیکه جمع و خرج خودرا معین نکرده و در تحت اصول معین نیاورد تا وقتیکه احتیاجات روزانه خودرا باعث مضرات سیاسی، اخلاقی، اجتماعی است رفع نکند یکقدم نمیتواند بطرف اصلاحات بردارد واول قدم جدی تهیه بودجه است حالا اگر امر دائر شده باینکه ما فقط بر طبق مواد نظامنامه اکتفا کنیم ودرمجلس علنی بدولت یادآوری کرده بگوئیم آقای رئیس الوزرا آقای وزیر مالیه زودتر بودجه را تهیه نمائید مملکت بودجه لازم دارد البته دولت هم یك جواب مقتضی بما خواهد داد و ماهم خیال میکنیم وظیفه خودمانرا انجام داده ایم پس بهتر این است که قدری عملی تر شده از حدود ظواهر نظامنامه داخلی تجاوز نمائیم این است که بنده تقاضا کردم مجلس شورایملی بکمیسیون بودجه خود اجازه دهد با دولت در تهیه بودجه مساعدت نماید یعنی کمیسیون بودجه این حق را داشته باشد ازوزیرمالیه خواهش کند بکمیسیون بودجه آمده وبا ایشان داخل مذاکره شده اصول معین درباب تهیه بودجه اتخاذ نماید که بودجه را بطور کلی یا جزء بجزء بهرطور صلاح بدانند تعیین نمایند وبدیهی است تمام اینمطالب قابل بحث و مذاکره است و کمیسیون بودجه بالنتیجه محتاج خواهد شد در مسائل مزبوره تصمیمی اتخاذ کرده بمجلس شورایملی رایوت بدهد حالا اگر مجلس شورایملی اجازه بدهد که وزیرمالیه بکمیسیون بودجه آمده مثل یك عضو کمیسیون بودجه باسایر اعضای کمیسیون تبادل نظر کرده وبودجه را تهیه کنند گمان میکنم بعمل و موفقیت نزدیکتر باشد ازهمین نقطه نظر بوده که بنده این پیشنهاد را کردم لیکن بعضی از نمایندگان درست بعقیده من توجه نفرموده اند البته این عدم توجه ازنقطه نظر قاصر بودن عبارت بود باینجهت بنده باز هم با تبادل نظر بعضی آقایان نمایندگان یك مختصر اصلاحی دراین ماده کرده میخواهیم تصور میکنم دیگر جای هیچ نوع سوء تفاهمی نخواهد بود بنا • ماده اورا باینطور اصلاح کردم که مجلس شورایملی بکمیسیون بودجه خود اجازه می دهد که با دولت کمك نماید که بودجه های جمع وخرج تهیه شده بمجلس شورایملی پیشنهاد شود گمان میکنم این عبارت بهتر است زیرا حقی ازدولت گرفته نشده وفقط مجلس حق مساعدتی بکمیسیون بودجه می دهد واین بود خلاصه مقصود من حالا اگر این ترتیبی که اخیراً خواندم مقصود مرا می پروراند هیچ ولی اگر آقایان بااصل مقصود موافق هستند وباز تصور میکنند بعبارت دیگری باید آنرا ادا کرد بنده هم موافقت خواهم کرد وضمناً باید از منظور آقای رئیس الوزرا استفاده کرده و نظر ایشان را بفهمیم که آیا خود ایشان موافق هستند مشارکتی باوزیر مالیه بشود یاخیر؟

رئیس الوزرا - چون بنده بسرعت تهیه بودجه خیلی اهمیت می دهم واز طرف دیگر این پیشنهاد را اسباب تسهیل کار می دانم با پیشنهادی که شده است موافقم •

رئیس — آقای نصرت الدوله موافقید؟

نصرت الدوله - بلی

رئیس - آقای حاج شیخ اسدالدوله موافقید یا مخالف ؟

حاج شیخ اسدالله - موافقم

رئیس آقای ارباب کیخسرو ؟

ارباب کیخسرو - بنده هم موافقم

رئیس - آقای آقاسید یعقوب (اجازه)

آقاسید یعقوب - بنده بااصل پیشنهاد مخالف نیستم خواستم عرض کنم که آیا دولت تااین اندازه موافقت می کند یا خیر؟

زیرا من خیلی اهمیت میدهم که ظاهرات بهم نخورد یعنی نه دولت مداخله درکار مجلس بکند نه مجلس درکار دولت تامنازعه واقع نشود حالا که خود دولت بااین پیشنهاد مساعدت میکند ضرری ندارد

رئیس - در این صورت مخالف نیست

سردار معظم - همچنین تصور میکنم این اصلاح را درقسمت دومی هم باید کرد یعنی کلمه مشارکت باید حذف شود •

رئیس - وقتی بقسمت دوم رسیدیم بفرمائید وپس قسمت اول با اصلاحیکه شد قرائت میشود بعد رأی میگیریم •

(آقای تدین قسمت اول پیشنهاد را بمضمون ذیل قرائت نمودند)

مجلس شورایملی بکمیسیون بودجه خود اجازه می دهد که با دولت کمك نماید بودجه های جمع و خرج را تهیه کرده و بمجلس شورایملی پیشنهاد نماید •

رئیس - آقایانیکه این پیشنهاد را تصویب میکنند قیام فرمایند

(اکثر نمایندگان قیام نمودند)

رئیس — تصویب شد وقسمت ثانی قرائت می شود •

(آقای تدین بمضمون ذیل قرائت نمودند)

مجلس شورای ملی بکمیسیون قوانین مالیه خود اجازه میدهد که بامشارکت دولت داخل مطالعه در اوضاع مالیاتی وعوارض موجوده فعلی شده نتیجه مطالبات خودرا بااصلاحات لازمه را راپورتاً بمجلس تقدیم دارد •

رئیس — خطاب بآقای سردار معظم همان مقصودرا میرساند

سردار معظم — بلی ولی بنده تصور میکنم اگر کلمه مشارکت حذف شده عبارت سلیس تر خواهد شد

آقای سردار معظم مجدداً قسمت دوم رابا حذف کلمه مشارکت قرائت نمودند

رئیس - بسیار خوب آقایانیکه باین قسمت دوم موافقند قیام فرمایند

(اغلب نمایندگان قیام نمودند)

رئیس - تصویب شد گمان میکنم پیشنهاد راجع بقانون انتخابات باید بماند برای جلسه دیگر (گفته شد صحیح است)

وزیر پست و تلگراف — قرارداد پستی بین المللی است که تقدیم مجلس شورای ملی می شود لیکن اگر اجازه فرمائید برای اطلاع آقایان نمایندگان محترم بطور مقدمه یك توضیحاتی بدهم چنانچه خاطر محترم اکثر آقایان مسبوق است یك اتحاد بین المللی پستی درعالم موجود است که تمام دول برای اینکه روابط پستی شان در تحت انتظامات وقوانین مرتب و مدون باشد یك اتحاد پستی بین المللی تشکیل داده اند نمایندگان دول هر چند وقت بچند وقت یعنی چندسال بچند سال دریك مرکزی جمع شده وراجع بترتیبات و امور پستی ممالك خودشان مذاکرات می کنند و بالاخره هر دولتی مقتضیات مملکت خود را ملاحظه کرده و در تحت قراردادهای مرتبی یك کنفرانسیون تشکیل میدهند و عهدنامه هائی که بامضای نمایندگان دول میرسد بعد بمراکز آندول

فرستاده میشود که بامضای مقامات صالحه ومقتضیه برسد و بموقع اجراء گذارده شود •

در سنه ۱۹۰۶ این کنگرهٔ پستی یا مجمع بین المللی دررم پایتخت ایتالیا تشکیل شد • کنگرهٔ اخیر در شهرمادرید پایتخت اسپانیول در اکتبر ۱۹۲۰ یا سرطان ۱۲۹۹ تشکیل شد و زیادی فاصله بین تشکیل دو کنگره اخیر بواسطه حدوث جنك بود وگر نه می بایستی چندسال زودتر واقع شده باشد و معمول هم این است که هر دفعه دریك مرکزی تشکیل شود وامیدوارم وسایلی پیش آید که یك روزی هم این کنگره در طهران پایتخت ایران منعقد شود •

زیرا هر دولتی این حق را دارد در دفعهٔ اخیر که درمادرید بنا بود منعقد شود چون دولت ایران هم از سنه ۱۸۷۷ یعنی تقریباً چهل ویکسال قبل تا بحال جزو اتحاد پستی است از دولت ایران خواسته شد که نمایندگانی برای حفظ مصالح ایران بمادرید بفرستد چون این مسئله مقارن بازمان کابینه آقای مشیر الدوله بود آقای مشیرالدوله هیئت مأمورینی رادر تحت ریاست آقای میرزا حسین خان علائی که آنوقت در اروپا بودند مقرر فرمودند بمادرید بروند واز طهران هم رئیس کل پست مسیو مولیتر نظر باینکه اطلاعات کامل ازمسئله داشت بمادرید رفتند ودرجلسات کنگره حضور بهمرسانیدند و نظریات دولت راهم آقای مشیر الدوله روی کاغذ آورده و دستور کافی بمأمورین دادند و مأمورین هم برطبق دستور دولت وقت اقدام کرده و دستور العملهای خودرا خوشبختانه بموقع اجرا گذاردند •

اکنون یکی دوماده آن را که اسباب مسرت آقایان خواهد شد عرض می کنم • یك مسئله راجع بحکمیت اجباری است سابق بر این حکمیت اجباری نبود یعنی اگر اختلافی بین دولت ایران و دول دیگر راجع بروابط پستی پیدامیشد هرچند وزارت پست تقاضای حکمیت می نمود شاید طرف حاضر نمیشد • اغلب اوقات این اتفاق افتاده ولی دراین کنگره قبول کردند که حکمیت اجباری باشد یعنی اگر اختلافاتی حاصل شود یك مدتی ضرب الاجل میشود واگر طرف درظرف آنمدت برای حکمیت حاضر نشد مرکز اتحادپستی خود آنمسئله را تصفیه خواهد کرد این یکی از قضایا بود که رفع اشکال را در آتیه میکند و مسئله دیگری که خیلی اهمیت دارد و میدانم باعث مسرت آقایان خواهد شد این است که ازچندی قبل یك دفاتر پستی خارجه درخاك ایران یعنی در بنادر خلیج فارس ودر هرستان برقرار بود واز سوء اتفاق در سنه ۱۹۰۶ در کنگره رم هرقدر دولت ایران پروتست و اعتراض کرد طرف توجه واقع نشد اما در این مسئله دفعتاً مطابق دستورات کابینه وقت آقای علائی و مسیو مولیتر اقداماتی کردند وخوشبختانه موفق شدند و کنگره باتفاق آراء این مسئله را قبول کرد که دفاتر پستی خارجه که درمملکت ایران برقرار است موقوف شود • البته همه تصدیق دارید که مضرت اینمسئله خیلی بود علاوه براینکه لطمه براستقلال ما می زد اختلافی هم درامور پستی وعایدات پستی حاصل میشد این قرارداد تا تاریخ ژانویه ۱۹۲۲ که چندماه دیگر مانده است باید بموقع اجرا گذاشته شود • این نکته راهم زائد نمی دانم عرض کنم که درآنموقع نماینده دولت فرانسه ازنمایندگان ایران حمایت کرد و لازم است اظهار تشکر وامتنان کنیم گرچه کلیه دول همراهی کردند ونماینده انگلیس هم مساعدت کرده ولی مخصوصاً نماینده دولت فرانسه خیلی مساعدت کرده بطوریکه باتفاق شصت وشش رأی نمایندگان شصت وشش دولت اینمسئله راقبول نموده اند که دفاتر پستی خارجه درایران موقوف شود • وزیر پست و تلگراف هم از وقتی که این مسئله قبول شده است مشغول اقدامات بود وامیدواریم که اولیای دولت انگلستان هم قبل ازانقضای موعد دفاترا تسلیم دولت ایران بکند ووزارت پست وتلگراف اطمینان می دهد که حفظ اتباع دولت انگلستان درایران بشود • این بود تاریخ کنگره بین المللی و بعد در خاتمهٔ کنگره سه قرارداد بسته شده است که اول باید بنظر مجلس و پس ازآن بصحه همایونی برسد وبایستی این قرارداد درظرف مدت معین بمادرید فرستاده شده که درآنجا مبادله شده اززانویه ۱۹۲۲ بموقع اجرا گذاشته شود دراینموقع دولت لازم می داند ازمأمورینی که برای این کاررفته بودند خاصه آقای علائی که جدیت واقدامات کافیه کرده وازمسیو مولیتر هم همین طور بقدرسهم خودش اظهاررضایت وقدردانی بشود البته آقایان نمایندگان هم وقتی بعملیات این مأمورین دقت کردند نظر براینکه ازبرجسته ترین موادپرگرامشان تشویق خدمتگذاران دولت است هرکس میخواهد درهرلباس باشد البته ازاوقدردانی خواهد شد وچون باید بنظر آقایان برسد این سه فقره کنوانسین را تقدیم آقای رئیس میکنم و آن قسمتهائی که راجع بایران است ترجمه شده و بتدریج بنظر آقایان نمایندگان خواهد رسید وآقای ارباب کیخسرو لطف خواهند فرمود وپس از طبع به نمایندگان تقسیم خواهند نمود و بعد از آنکه کمیسیون مطالعه نمود البته به مجلس تقدیم خواهد شد •

رئیس — برحسب معمول بکمیسیون پست و تلگراف میرود واگر لازم باشد بکمیسیون خارجه هم ارجاع میشود • آقای سردار معظم ازآقای رئیس الوزراء سؤالی دارند •

سردار معظم — یکی از کارهائیکه دردوره مترت واقع شده امتیاز نفت شمال ایران بود که به خوشتاریا داده شد اگرچه اصل بیست وچهارم قانون اساسی طرز دادن امتیازرا تصریح می کند ولی بنده تأکیداً آنرا می خوانم •

اصل ۲٤ — بستن عهدنامه ها و مقاوله نامه ها اعطای امتیازات (انحصاری) تجارتی وصنعتی وفلاحتی وغیره اعم ازاینکه طرف داخله باشد یاخارجه باید بتصویب مجلس شورای ملی برسد باستثنای عهدنامه هائیکه استتار آنها صلاح دولت وملت باشد بنابراین البته باوجود این اصل ازقانون اساسی هرنوع امتیازی بدون سیر کردن مجاری قانونی داده بشود درمملکت ما ازدرجه اعتبار ساقط است وهیچ نوع اعتباری ما برای امتیاز نمی توانیم قائل بشویم (گفتند صحیح است) منحصراً امتیازاتی که درنظر دولت وملت ومجلس شورای ملی اعتبار دارد امتیازاتی است که بتصویب مجلس شورای ملی رسیده باشد ولاغیر • بالنتیجه امتیاز خوشتاریا که این مدارج را طی نکرده قهراً از درجه اعتبار ساقط است گرچه از روز اول ساقط بود • باوجود این شنیده می شود مذاکراتی دراطراف این امتیاز برخلاف قانون که هیچ نوع اعتبار ندارد وازدرجه اعتبار ساقط است درجریان است البته ازنقطه نظر ما کلیه این مذاکرات بیمورد و بی اعتبار است علی الخصوص که شاید بواسطه این علل هم که عرض کردم یعنی بواسطه عدم موافقت باقانون اساسی مملکت ما دولتهای دیگر هم متوجه شده اند ودرموقع خود ملغی شدن این امتیاز را گفته اند می خواستم ازآقای رئیس الوزراء سؤال کنم که دولت دراین خصوص چه اقداماتی کرده وچه اقدامی درمقابل جریان این مذاکرات اتخاذ فرموده اند. آیا ممکن است ماراهم ازتصمیمات خود مطلع بفرمایند یاخیر ؟ •

رئیس الوزراء — همانطور که آقای سردار معظم اظهار داشتند چون این امتیاز طی مدارج قانونی را نکرده دولت نمی تواند آن امتیازرا مشروع ومعتبر بداند وهمین نظر درمقابل مذاکراتی که شده است چه قبلا و چه اخیراً اتخاذ شده و بطرف اخطار شده است • •

سردار معظم - بنده قانع شدم ونظریات دولت را درباطل شمردن این امتیاز تقدیس مینمایم •

رئیس - چون کار دیگری در دستور نیست جلسه را ختم می کنیم جلسه آتیه روز پنجشنبه دوساعت قبل ازغروب و دستورهم اولا پیشنهاد آقای سردار معظم راجع بقانون انتخابات

ثانیاً - بودجه مجلس است که فردا توزیع خواهد شد •

ثالثاً - انتخاب شش نفر برای مطالعه درپیشنهاد های سردار معظم راجع به تعیین طرز رسیدگی عملیات دوره فترت مخالفی نیست •

(گفته شد خیر)

مجلس سه ساعت و ربع از شب گذشته ختم شد •

رئیس مجلس **مؤتمن الملك**

جلسه ۴۲

صورت مشروح مجلس یوم پنج شنبه ۱٦ شهر ربیع الاول سنهٔ یکهزار وسیصد وچهل قمری مطابق ۲۵ عقرب یکهزار و سیصد شمسی

مجلس نیم ساعت قبل ازغروب در تحت ریاست آقای سردار معظم نایب رئیس تشکیل گردید

صورت مجلس یوم ۳ شنبه بیست وسوم عقرب را آقای تدین قرائت نمودند)

نایب رئیس - آقای نصیر دیوان (اجازه)

نصیر دیوان - خواستم عرض کنم که آقای